

Lezing Historisch Café

Gerrit Jan Keizer

6 augustus 2015

De veterane zomereik van Brinkgreven : een 600 jaar oud levend monument

De veterane zomereik van Brinkgreven (het tegenwoordige Dimance) is een vrijstaande markeboom, die oorspronkelijk de grens tussen enerzijds de landgoederen De Kolk (Douwele) en Brinkgreven en anderzijds het buurschap Riele, een van de buurschappen van het toenmalige Schallinckhaer, aangaf.

Tussen deze landgoederen lag ooit het oudste landbouwgebied in de buurschap Riele, de Rielerenk. De middeleeuwse erven Tolnerink, Alferdink, Mensink, Wannink, Warmboldink en Severdink werden aan de rand van de enk gebouwd. Ze lagen op loopafstand van de bouwlanden en de groenlanden (vee), maar ook in de buurt van heidevelden (schapenteelt, steken van heideplaggen). Houtwallen voor brand- en geriefhout waren in de nabijheid. In de 17e en 18e eeuw werden op de Rielerenk de katersteden Botterman, Kraaiken, Vriesenbelt en Meijershof gebouwd. Alle erven en katersteden op de Rielerenk zijn inmiddels verdwenen.

De solitaire zomereik stond buiten het Generaalsbos, dat zich nabij het herenhuis bevond, dat door de toenmalige eigenaar van het buitengoed Brinkgreven, de Deventer burgemeester mr. Arnold Jacob Weerts, werd gebouwd. Het herenhuis, dat later als hoofdgebouw van Brinkgreven dienst deed, werd vanaf 1790 door hem bewoond.

Het buitengoed werd vervolgens door hem als herenboer en bomenkweker geëxploiteerd. Na zijn overlijden werd het landgoed verkocht aan luitenant-generaal Gijsbertus Martinus Cort Heijligers, die het landgoed met zijn nazaten en/of erfgenamen van 1829 tot 1861 bewoonde. Het landgoed bevond zich in de Rielerenk (enk : verhoogde akker) en behoorde tot de erve Alferdink, ook

wel 't Rele, Te Rele of Te Riele genoemd, waarvan vanaf 1601 bewoning bekend is.

De stichting Sint-Elisabethgasthuis kocht in 1874 het landgoed Brinkgreven. In 1892 kreeg zij vergunning voor het oprichten van een 'krankzinnigengesticht' op dit landgoed.

Aan de voet van de zomereik is een gedenksteen met als opschrift Sterkenborg geplaatst, hetgeen verwijst naar jonkheer Hendrikus Sebastiaan Tjarda van Starckenborg, die tot 1903 de laatste eigenaar van het in de Rielerenk en (net) buiten het inrichtingsterrein van Brinkgreven gelegen restant van het oorspronkelijke buitengoed was.

Afgaand op het stadium waarin (de levenscyclus van) de boom en de op of in de boom actieve zwammen verkeren, is de eik rond 600 jaar oud (1400-1450).

Zomer- en wintereiken hebben een levenscyclus van 600-950 (tot maximaal 1100-1400) jaar, die drie levensfasen omvat : 300 jaar groei, 300 jaar consolidatie en (over)leven, 300-400 jaar overgang naar en voorbereiding op het uiteindelijke sterven.

Ze zijn het middelpunt (suikeroompje) van een boomsoortspecifiek ecosysteem en een daaraan gerelateerd bodemvoedselweb.

De levensfasen kennen elk hun specifieke macrofungi, waarbij een verschil bestaat tussen de levenscyclus van een solitaire eik versus eiken in (gemengde) open bossen. Op en bij oorspronkelijk inheemse (maar geherintroduceerde) witte eiken komen meer dan 100 boomsoorteigen paddenstoelen of zwammen voor, waarvan ongeveer de helft ectomycorrhizasymbiont is.

Verspreiding door fauna (eekhoorn, bosmuis, gaai) over afstand van zaden met een energiereserve voor 5 jaar, ontwikkeling kiemplanten in of buiten bosverband is afhankelijk van bescherming door bramen, meidoorn en sleedoorn tegen vraat van roodwild en vee.

Bronnen

G.J. Keizer (2012/2014). *De verborgen boom. Het boomsoorteigen ecosysteem van onze inheemse loof- en naaldbomen*. A3 boeken, Geesteren.

G.J. Keizer (2014). ***Eikensterfte en de sombere honingzwam***. Vakblad Bomen. KPB/ISA, 28: 5-13.

G.J. Keizer (2015a). ***Seltene Pilze aus dem Urwald Sababurg***. Der Tintling 93, 2/2015: 53-57.

G.J. Keizer (2015b). ***De rol van macrofungi in de levenscyclus van inheemse veterane eiken en beuken. Geen (veterane) bomen zonder zwammen***. Vakblad Bomen. KPB/ISA, 30: 4-9.

T. Mulder (2012). ***De Schallinckhaer van heideveld tot kerkdorp. Ontstaan en de ontwikkeling van het Sallands kerkdorp Schalkhaar***.

www.schalkhaar.nu/schalkhaarnu/documenten/wandelpad_schalkhaar.pdf